

Oliwia Suszwałak¹, Aleksandra Filipińska²

Paradyplomacja Chiny–UE na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi

Chiny to od wielu lat jedno z najbardziej zanieczyszczonych państw świata, które zmaga się zarówno z problemem jakości powietrza, jak i wody oraz gleby. Rząd chiński podjął wiele działań na rzecz poprawy stanu środowiska, jednak można w tym obszarze zauważyć również wzrost aktywności rządów lokalnych, które zaczynają podejmować współpracę z miastami na całym świecie – także w Europie.

Celem pracy będzie przedstawienie, jak wygląda kooperacja miast UE z miastami chińskimi na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi. Podjęta zostanie próba udzielenia odpowiedzi na takie pytania jak: czym jest paradyplomacja miast i jakie ma znaczenie dla ochrony środowiska? Jakie formy paradyplomacji nawiązują miasta chińskie z miastami UE? Czy ta współpraca jest efektywna? Jakie problemy stoją na drodze udanej kooperacji UE–Chiny?

Praca podzielona jest na trzy podrozdziały. Pierwszy przedstawia ramy teoretyczne, dzięki którym możliwe będzie zrozumienie procesu zawierania współpracy na szczeblu lokalnym oraz jej znaczenia dla walki ze zmianami klimatycznymi. Drugi skupia się na przedstawieniu form współpracy miast chińskich i europejskich w zakresie środowiska na różnych poziomach: współpracy dwustronnej, współpracy w ramach projektów finansowanych przez UE oraz współpracy w ramach sieci miast. Ostatni charakteryzuje paradyplomację miast chińskich oraz europejskich,

1 Oliwia Suszwałak – absolwentka kierunku Stosunki Międzynarodowe, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki, ul. Składowa 43, 90-127 Łódź, e-mail: oliwia.suszwalak@edu.uni.lodz.pl

2 Aleksandra Filipińska – absolwentka kierunku Stosunki Międzynarodowe, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki, ul. Składowa 43, 90-127 Łódź, e-mail: aleksandra.filipinska@edu.uni.lodz.pl

a także zwraca uwagę na problemy, które w niej występują. Wykorzystane do tego zostaną informacje pochodzące m.in. z oficjalnych stron miast chińskich i europejskich, projektów unijnych (URBAN–EU–CHINA, IUC) oraz sieci miast (C40, ICLEI).

Paradyplomacja i jej znaczenie dla rozwoju niskoemisyjnych miast

Przed rozpoczęciem analizy współpracy miast chińskich oraz europejskich w kwestii ochrony środowiska należy zdefiniować, czym jest i jak funkcjonuje kooperacja na takim szczeblu. Pojęcia, które pozwolą na jej zrozumienie, to paradyplomacja oraz dyplomacja miast.

Paradyplomację można uznać za dość nową koncepcję w stosunkach międzynarodowych. Analizę tego terminu należy więc rozpocząć od zwrócenia uwagi na to, czym jest sama dyplomacja, która chociaż istniała już od starożytności, to dopiero na przełomie XVII i XVIII w. uzyskała taką formę, w jakiej rozumiana jest obecnie. Stało się tak głównie poprzez przyjęcie systemu westfalskiego, którego zadaniem było uporządkowanie układu międzynarodowego³. Wyróżnić można trzy sposoby rozumienia tego zjawiska: jako obszar działalności państwa, rodzaj metod oraz środków prowadzenia polityki zagranicznej czy też po prostu jako służbę dyplomatyczno-konsularną i aparat organizacyjny, które tę politykę realizują. Co najważniejsze jednak, za podmioty dyplomacji uznawane są jedynie państwa, czego nie można uznać za zgodne z panującą obecnie na świecie sytuacją⁴.

Odpowiedzią na tę nieścisłość jest właśnie pojęcie paradyplomacji, które pojawiło się w literaturze naukowej w końcu lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Nie oznacza to jednak, że do tego czasu nie istniał zupełnie koncept współpracy międzynarodowej podmiotów innych niż państwa – np. w Europie Zachodniej tego rodzaju dyplomacja zaczęła rozwijać się już po II wojnie światowej jako sposób na zwiększenie integracji w regionie oraz zakończenie sporów pomiędzy narodami⁵. Panayotis Solda-

3 L. Czechowska, *Realia prowadzenia polityki zagranicznej państw w pierwszej dekadzie XXI wieku*, „Historia i Polityka” 2012, t. 14, nr 1, s. 63.

4 A. Rydzewska, *Aktorzy subpaństwowi jako podmioty dyplomacji*, „Progress. Journal of Young Researchers” 2021, nr 9–10, s. 261–262.

5 I. Ksenicz, *Ku modelowi polskiej paradyplomacji*, „Sprawy Międzynarodowe” 2021, t. 73, nr 3, s. 231.

tos zdefiniował paradyplomację jako „bezpośrednią i w różnym stopniu kontynuację działań zagranicznych przez rządy subregionalne”⁶. Często przywoływana jest również definicja tego pojęcia pochodząca od Noé Cor-nago, który opisał paradyplomację jako:

zaangażowanie rządów subregionalnych w stosunkach międzynarodowych, poprzez ustanawianie formalnych i nieformalnych kontaktów, stałych bądź *ad hoc*, z zagranicznymi publicznymi lub państwowymi podmiotami, w celu promocji socjoekonomicznych, kulturalnych lub politycznych interesów⁷.

Tak rozumiana paradyplomacja jest również uznawana za element miękkiej siły państwa⁸. Warto zwrócić uwagę, że podmioty paradyplomacji posiadają nie tylko duży stopień autonomii oraz liczne środki działania, ale także, co najważniejsze, ich wpływ na politykę międzynarodową wciąż rośnie⁹.

Determinanty aktywności międzynarodowej regionów i miast można podzielić na wewnętrzne oraz zewnętrzne. Mówiąc o czynnikach wewnętrznych w kontekście miast chińskich, za najważniejszy należy uznać odczuwanie niewystarczającej efektywności rządów centralnych w określonych obszarach¹⁰. W przypadku Chin, kwestia ochrony środowiska z pewnością może zostać uznana za taki obszar. Z kolei, jeśli chodzi o czynniki zewnętrzne, szczególne znaczenie mają procesy globalizacji, które nie tylko zachęcają podmioty subpaństwowe do przejścia inicjatywy w działaniach międzynarodowych, ale także same w sobie dały im w ogóle taką możliwość. Globalizacja doprowadziła do erozji granic ekonomicznych między państwami, co doprowadziło do budowy świadomości na temat potrzeb regionów oraz sposobów realizacji ich interesów¹¹. Podobny proces miał miejsce podczas „otwierania się” Chin w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, dzięki czemu polityka zagraniczna ChRL przestała być monolitem, a rządy prowincjonalne mogły rozpocząć

6 S. Paquin, *Paradiplomacy*, [w:] T. Balzacq, F. Charillon, F. Ramel, *Global Diplomacy, An Introduction to Theory and Practice*, Palgrave Macmillan, Cham 2020, s. 49.

7 B. Curyło, *Paradyplomacja: rozważania na temat wybranych determinant aktywności międzynarodowej regionów*, [w:] E. Ganowisz (red.), *Artificem commendat opus: region – pamięć – polityka: studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*, Uniwersytet Opolski, Opole 2018, s. 78.

8 I. Ksenicz, *Ku modelowi polskiej paradyplomacji...*, s. 233.

9 S. Paquin, *Paradiplomacy...*, s. 53.

10 B. Curyło, *Paradyplomacja: rozważania...*, s. 84.

11 *Ibidem*, s. 79.

aktywność w międzynarodowej współpracy ekonomicznej. Działania rządów lokalnych w polityce zagranicznej nie mogą jednak być niezgodne z narodową polityką zagraniczną, a jakiegokolwiek próby takiego postępowania zostałyby łatwo stłumione¹².

Drugim pojęciem, na które należy zwrócić szczególną uwagę, jest dyplomacja miast (*city diplomacy*), przez Europejski Komitet Regionów zdefiniowana jako:

narzędzie, za pomocą którego władze lokalne i ich organy mogą promować spójność społeczną, równowagę środowiskową, zapobieganie konfliktom, rozwiązywanie konfliktów oraz odbudowę i rehabilitację pokonfliktową na poziomie globalnym, w celu stworzenia stabilnego środowiska, w którym ludzie mogą żyć razem pokojowo w atmosferze demokracji, postępu i dobrobytu¹³.

Jest to również proces reprezentacji oraz komunikacji, poprzez który miasta nawiązują wzajemne relacje, realizują własne interesy, próbują wywierać wpływ na działania aktorów międzynarodowych i szukają sposobów na rozwiązywanie problemów o charakterze międzynarodowym¹⁴. Dyplomacja miast jest uznawana za część paradyplomacji, stąd też wielu badaczy postuluje, że w kontekście aktywności miast można używać także określenia paradyplomacja¹⁵.

Nie można zapominać, że oprócz wcześniej wspomnianych pozytywnych skutków, takich jak utworzenie nowych możliwości prowadzenia własnej polityki międzynarodowej, z powodu postępującej globalizacji miasta muszą mierzyć się też z jej negatywnymi efektami. Miasta stały się odpowiedzialne za rozwiązywanie problemów, którymi tradycyjnie zajmowały się tylko rządy centralne, m.in. muszą podejmować walkę z terroryzmem, biedą czy właśnie zmianami klimatycznymi¹⁶. Beata Surmacz wymieniła pięć obszarów, w których miasta mogą podjąć aktywność w ramach *city diplomacy*: bezpieczeństwo, rozwój, gospodarka, kultura oraz polityka, jednak wiele z ich działań kwalifikuje się do więcej niż jednej z tych kategorii. Szczególnie istotna w tym wypadku jest kwestia działania

12 T. Liu, Y. Song, *Chinese paradiplomacy: A theoretical review*, „SAGE Open” 2020, t. 10, nr 1, s. 7.

13 *Opinion of the Committee of the Regions on city diplomacy*, Official Journal of the European Union, C 120/1, 28.05.2009, s. 1.

14 B. Surmacz, *City diplomacy*, „Barometr Regionalny” 2018, t. 16, nr 1, s. 12.

15 R. Tavares, *Paradiplomacy: Cities and States as Global Players*, Oxford University Press, New York 2016; K. Ljungkvist, *The Global City 2.0: From Strategic Site to Global Actor*, Routledge, New York 2016.

16 *Ibidem*, s. 10.

na rzecz powstrzymania zmian klimatycznych, ponieważ to właśnie miasta produkują najwięcej zanieczyszczeń powietrza, więc to one są w stanie rozwiązać ten problem¹⁷. Tendencja miast do zawiązywania współpracy w tym obszarze jest na tyle wyraźna, że działania te uważane są za najbardziej namacalny dowód wpływu dyplomacji miast na wyzwania międzynarodowe¹⁸. Wyróżnia się dwie formy dyplomacji miast: bilateralną – pomiędzy dwoma aktorami, z których co najmniej jeden jest miastem, oraz multilateralną – łączącą wiele miast, najczęściej poprzez tzw. sieć miast¹⁹.

Porozumienia dwustronne można z kolei podzielić na trzy rodzaje. Najstarszy z nich to porozumienie miast partnerskich (siostrzanych), które może dotyczyć współpracy we wszystkich obszarach działań lokalnych lub tylko w wybranych. Słabszą formą jest porozumienie kooperacyjne (przyjaźń), które otoczone jest mniejszą liczbą protokołów formalnych. Najmniejsze znaczenie zdaje się mieć protokół uzgodnień (Memorandum of Understanding, MoU), definiujący partnerstwo poprzez mało precyzyjne ustalenia. Warto jednak zauważyć, że obecnie porozumienia dwustronne spełniają głównie funkcję symboliczną, wobec czego miasta nie zrywają ich, nawet jeśli ich interesy ulegają zmianie, aby nie urazić swojego partnera²⁰. Do zrywania tych układów dochodzi jednak w wyjątkowych przypadkach, np. wojna Rosji z Ukrainą rozpoczęta 24 lutego 2022 r. doprowadziła do zakończenia współprac miast Europy oraz Ameryki Północnej z partnerami w Rosji i na Białorusi²¹.

Nieco inaczej wygląda sytuacja sieci miast (*city network*). Tworzone są one poprzez sformalizowaną multilateralną kooperację pomiędzy co najmniej trzema miastami, których celem jest współpraca w określonym sektorze działań miejskich lub we wszystkich z nich. Ich zarząd składa się zazwyczaj z wybranego przedstawiciela, zgromadzenia ogólnego wszystkich miast członkowskich oraz stałej administracji – a w przypadku

17 Ibidem, s. 13.

18 L. Grandi, *City Diplomacy*, Palgrave Macmillan, 2020, s. 112.

19 B. Surmacz, *City diplomacy...*, s. 14.

20 L. Grandi, *City Diplomacy...*, s. 12.

21 S. Kasakove, *Cities move to sever 'sister city' ties with Russian governments*, „The New York Times”, 18.03.2022, <https://www.nytimes.com/2022/03/18/us/russian-government-sister-cities-ukraine.html> (dostęp: 27.02.2023); A. de Losada, *City diplomacy and the war in Ukraine: Towards a municipalism of blocs?*, „CIDOP opinion” 2022, nr 722, s. 2.

wyjątkowo rozległych sieci zakładane są także biura regionalne²². Wobec tego sieci miast można postrzegać jako instytucje. Warto również zauważyć, że istnieją one na całym świecie oraz charakteryzują się względną trwałością²³.

Tak jak zostało wcześniej wspomniane, miasta odgrywają szczególną rolę, jeśli chodzi o działania na rzecz ochrony środowiska. Spośród ich kompetencji można wyróżnić poprawę efektywności energetycznej, ograniczenie zużycia energii z paliw kopalnych, propagowanie niskoemisyjnego trybu życia oraz ustanowienie rynku handlu uprawnieniami do emisji CO₂. Z kolei współpraca między miastami pozwala na połączenie sił w walce ze zmianami klimatycznymi poprzez wymianę wiedzy i doświadczeń²⁴. Podobnie wygląda to w przypadku sieci miast, których działania na rzecz zmian klimatycznych można podzielić na dwa rodzaje: 1) dzielenie się rozwiązaniami, przedstawianie projektów pilotażowych oraz udzielanie wsparcia innym miastom członkowskim; 2) wydawanie kampanii skierowanych do międzynarodowej opinii publicznej, rządów państwowych oraz organizacji międzynarodowych²⁵.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że kwestia ochrony klimatu jest uważana za istotną zarówno przez europejskie, jak i azjatyckie sieci miast²⁶. Inicjatywy *city diplomacy* między Chinami a UE można więc uznać za projekty, które mają duże szanse na powodzenie.

Zmiany klimatyczne to stosunkowo nowy problem, z którym najlepiej jest walczyć poprzez działania kooperacyjne. Dzieląc się wiedzą oraz doświadczeniami, miasta są w stanie wprowadzać skuteczne działania oraz rozwijać się w obszarze niskoemisyjności niezależnie od polityki prowadzonej przez państwo. Sieci miast, postrzegane czasem jako instytucje, dają szczególnie duże możliwości utworzenia wspólnych rozwiązań problemu zmian klimatycznych, dlatego duże znaczenie ma to, że obecne są w nich również miasta chińskie. Emisja CO₂ przez Chiny od lat

22 Ibidem, s. 13.

23 M. Acuto, M. Morissette, A. Tsouros, *City diplomacy: Towards more strategic networking? Learning with WHO healthy cities*, „Global Policy” 2017, t. 8, nr 1, s. 15–16.

24 Z. Mi, D. Guan, Z. Liu *et al.*, *Cities: The core of climate change mitigation*, „Journal of Cleaner Production” 2019, t. 207, s. 15–17.

25 L. Grandi, *City Diplomacy...*, s. 113.

26 S. Niederhafner, *Comparing functions of transnational city networks in Europe and Asia*, „Asia Europe Journal” 2013, t. 11, nr 4, s. 393.

siedemdziesiątych ubiegłego wieku bez przerwy rośnie, a w 2021 r. państwo to wyemitowało aż 11 mld ton CO₂, co stanowiło 30,90% światowej emisji²⁷.

Charakterystyka paradyplomacji UE–Chiny w kwestii zmian klimatycznych

Współpraca partnerska miast chińskich z innymi miastami w zakresie ochrony środowiska skupia się na rozpowszechnianiu informacji oraz transferze i rozwoju technologii²⁸. Rosnąca świadomość w kwestii zmian klimatycznych oraz ich wpływ na codzienne życie motywuje rządy lokalne do podejmowania niezależnych decyzji oraz współpracy z nowymi podmiotami²⁹. Jednakże dla owocnej kooperacji międzynarodowej niezbędny jest wysoki poziom otwartości miast oraz ich decentralizacji, co nadal jest trudne do osiągnięcia w przypadku miast chińskich. Rządy lokalne wciąż są głównie wykonawcami decyzji podjętych przez rząd centralny – również w kwestiach klimatycznych³⁰. Czynnikiem tworzącym przeciwwagę może być jednak wpływ społeczeństwa, które jest kluczowym graczem w przypadku spraw dotyczących ochrony środowiska³¹.

Na podstawie ankiety przeprowadzonej w 79 miastach UE współpracujących z Chinami, Adrianna Skorupska oraz Justyna Szczudlik wyróżniły dwie grupy korzyści, jakie zyskać mogą obie strony poprzez dyplomację miast. Pierwsza z nich to promocja regionów, miast, lokalnych firm czy uniwersytetów, a druga – wspieranie rodzimych firm oraz promocja ich w Chinach, ale również przyciąganie inwestorów chińskich do miast europejskich³². W kontekście kooperacji na rzecz zmian klimatycznych można zauważyć powiązanie szczególnie z drugą grupą, ponieważ taka współpraca

27 H. Ritchie, M. Roser, *China: CO₂ Country Profile*, Our World in Data, <https://our-worldindata.org/co2/country/china#citation> (dostęp: 27.02.2023).

28 L. Westman, V. Broto, *Climate governance through partnerships: A study of 150 urban initiatives in China*, „Global Environmental Change” 2018, t. 50, s. 16.

29 Ibidem, s. 6.

30 M. Liu, K. Lo, *Pathways to international cooperation on climate governance in China: A comparative analysis*, „Journal of Chinese Governance” 2021, t. 6, nr 1, s. 5–6.

31 R. Primova, *The importance of cities and regions in delivering the Paris objectives and scaling up climate ambition*, „Heinrich Böll Stiftung Policy Brief”, 2.09.2016, s. 8.

32 A. Skorupska, J. Szczudlik, *EU–China paradyplomacy – The perspective of cities, regions and provinces*, [w:] T. Kamiński (red.), *The Role of Regions in EU–China Relations*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź–Warszawa 2021, s. 20.

łączy się często z wykorzystaniem technologii, które zapewniają firmy europejskie, przez inwestycje chińskie.

Współpraca UE z Chinami, zwłaszcza w obszarze ochrony środowiska oraz jakości powietrza, musi się mierzyć również z wieloma innymi wyzwaniami. Jednym z nich jest kwestia finansowania – często niemożliwe jest przeprowadzenie inwestycji na tak wielką skalę, jaka konieczna jest w miastach chińskich, bez wsparcia rządu centralnego. Problemem okazują się nieścisłości w pomiarach emisyjności czy różnice w wykorzystywanej do tego metodologii między Europą a Chinami³³.

Transfer wiedzy ze strony europejskiej na stronę chińską jest utrudniony nie tylko przez barierę językową³⁴, ale również kulturową. Dla udanej współpracy między miastami konieczne jest budowanie *guanxi*, czyli zaufania pomiędzy partnerami. Jest to możliwe dzięki częstym wizytom, wymianom czy konferencjom, jednak zajmuje to dużo czasu w porównaniu do nawiązywania kontaktów między miastami europejskimi³⁵.

Współpraca UE–Chiny na poziomie miast

Partnerstwa między miastami i regionami UE oraz Chin to istotny obszar współpracy, który rozwija się coraz intensywniej. O pierwszych tego rodzaju porozumieniach można mówić od 1980 r., a od tego czasu liczba zawieranych partnerstw prawie cały czas rosła, rekordowy poziom osiągając w latach 2010–2017. Taki wynik jest skutkiem m.in. zwiększenia zainteresowania Chin tym regionem poprzez inicjatywę Nowego Jedwabnego Szlaku³⁶. Według ankiety z 2017 r., w której zidentyfikowano 135 partnerstw między regionami chińskimi a europejskimi, w sześciu największych państwach członkowskich UE³⁷, wzajemne stosunki utrzymywane są zazwyczaj poprzez wizyty oficjalne, misje biznesowe oraz udział w targach i forach ekonomicznych, co jest uzasadnione tym, że najczęściej współpraca miast

33 Ibidem, s. 5.

34 Y. Chen, A. Tuerk, I. Kaltenegger, C. Fruhmann, *Low-carbon urban development in China: Current initiatives, future plans and first lessons*, „POCACITO Policy Brief” 2016, nr 1, s. 5.

35 H. He, O. Paramor, *Powerhouse Demonstration Projects Guidelines, Urban–EU–China Innovation Platform on Sustainable Urbanisation*, Norwegian University of Science and Technology, URBAN–EU–CHINA Innovation Platform on Sustainable Urbanisation 2019, s. 25.

36 A. Skorupska, J. Szczudlik, *EU–China paradiplomacy...*, s. 16.

37 Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania i Polska.

UE oraz Chin odbywa się w obszarze gospodarczym. Następne miejsca zajmują edukacja wyższa i badania naukowe, sport i turystyka oraz edukacja ogólna, czyli sfery mające na celu promocję regionu i przedstawienie go w atrakcyjny sposób. Zagadnieniem ochrony środowiska zajmuje się mniej niż połowa europejsko-chińskich partnerstw – zaledwie 46% z nich³⁸.

Porozumienia dwustronne

Porozumienia bilateralne między miastami, mimo bycia uważanymi za starą, a często jedynie symboliczną formę współpracy, nadal bywają skuteczne w przypadku kooperacji w kwestii zmian klimatycznych. Za sztandarowy przykład takiego partnerstwa można uznać relacje między niemieckim Bonn a chińskim Chengdu, których historia sięga 2000 r. Pięć lat później podpisane zostało Memorandum of Understanding³⁹, a w 2009 r. zawarto traktat partnerski⁴⁰. Jednak szczególna inicjatywa, która łączy te miasta, to projekt chińsko-europejskiego partnerstwa na rzecz niskoemisyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich z 2013 r., rozpoczęty przez organizacje pozarządowe Germanwatch oraz E3G (Third Generation Environmentalism). Wspiera on zarówno miasta Chengdu i Wuhan w Chinach, jak i samą współpracę Bonn–Chengdu w rozwijaniu niskoemisyjności miast⁴¹. Główne cele tej kooperacji to ekologiczny rozwój gospodarczy, ochrona środowiska, zrównoważona i inteligentna mobilność, efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii w budynkach oraz zrównoważony rozwój miast i planowanie⁴². Oba miasta ustaliły dla siebie również ambitne zadania: Bonn miało dążyć do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych o 40% do 2020 r., podczas gdy Chengdu zamierzało zwiększyć udział energii ze źródeł odnawialnych w mieście do ponad 30%⁴³. Informacje odnośnie do efektów działań

38 A. Skorupska, J. Szczudlik, *EU–China paradyplomacy...*, s. 15–19.

39 *Bonn (Germany) and Chengdu (Sichuan)*, CITEGO, 2011, http://www.citego.org/bdf_fiche-document-1305_en.html (dostęp: 8.12.2022).

40 *Chengdu*, City of Bonn, <https://international.bonn.de/international-profile/international-cooperations/chengdu.php> (dostęp: 1.06.2022).

41 S. Ng, *Sino-European Partnership on Low Carbon and Sustainable Urban Development*, E3G, 20.11.2013, <https://www.e3g.org/publications/sino-european-partnership-on-low-carbon-and-sustainable-urban-development/> (dostęp: 8.12.2022).

42 R. Primova, *The importance of cities and regions...*, s. 4.

43 R. Forster, *Bonn and Chengdu to boost low-carbon credentials through new partnership*, Cities Today, 11.02.2013, <https://cities-today.com/bonn-and-chengdu-to-boost-low-carbon-credentials-through-new-partnership/> (dostęp: 8.12.2022).

Chengdu nie są znane, a cel Bonn okazał się zbyt ciężki do zrealizowania – chwilowy spadek emisji w 2020 r. spowodowany był pandemią, a potem sytuacja szybko wróciła do poprzedniego czy nawet wyższego poziomu⁴⁴.

Od samego początku współpraca Bonn z Chengdu oparta była na turystycznym charakterze obu miast, co pozwoliło na dwustronną kooperację, w przeciwieństwie do przepływu wiedzy oraz środków jedynie ze strony europejskiej do strony chińskiej⁴⁵. Wskazało to również jedną ze sfer, w której można było podjąć wspólne działania w ramach niskoemisyjności, czyli „zrównoważoną turystykę”⁴⁶. Przez zmiany polityczne zwykle trudno jest utrzymać takie partnerstwa, jednak w tym przypadku udało się je zachować dzięki aktywności Chengdu w tworzeniu więzi pozarządowych oraz biznesowych⁴⁷.

Liderem w promowaniu i utrzymywaniu współpracy w kwestii zmian klimatycznych z miastami chińskimi jest jednak zdecydowanie Dania. Są to m.in. kooperacje Kopenhaga–Pekin, Aarhus–Harbin, Horsens–Chengdu, Aarhus–Nankin oraz Sonderborg–Haiyan. Opisane jednak zostaną tylko dwie ostatnie ze względu na interesujące projekty, które są w ich ramach rozwijane.

Chociaż współpraca między miastem Sonderborg a chińskim powiatem Haiyan została rozpoczęta stosunkowo niedawno, to jest ona dość intensywna. Partnerstwo między nimi zostało ustanowione 21 listopada 2013 r. w ramach EU–China Urbanisation Partnership⁴⁸, a ich kooperacja opiera się na rozwijaniu inicjatywy ProjectZero, którą Sonderborg prowadzi już od 2007 r.⁴⁹ Jej cele były bardzo ambitne: poprawa efektywno-

44 N. Ottersbach, *CO₂ emissions are on the rise once more*, General-Anzeiger, 8.01.2023, https://ga.de/ga-english/bonn-co2-emissions-are-on-the-rise-once-more_aid-82587079 (dostęp: 27.02.2023).

45 M. Vavrova, *Low-Carbon City Development in Europe and China: Differences and Common Initiatives*, Aalborg University & University of International Relations, 15.05.2019, s. 52.

46 S. Ng, *Bonn–Chengdu: Three lessons from green city partnerships*, China Dialogue, 24.03.2016, <https://chinadialogue.net/en/cities/8756-bonn-chengdu-three-lessons-from-green-city-partnerships/> (dostęp: 1.06.2022).

47 S. Matuszak, *Chengdu strikes healthy balance between green initiatives and an economic boom*, South China Morning Post, 18.10.2017, <https://www.scmp.com/special-reports/business/topics/go-china/article/2111591/chengdu-strikes-healthy-balance-between> (dostęp: 8.12.2022).

48 Komisja Europejska, *The EU–China Urbanisation Partnership*, październik 2014 r., https://energy.ec.europa.eu/system/files/2014-10/12_cities_0.pdf (dostęp: 9.12.2022).

49 *Sonderborg Strives to Inspire the World to Take Action on the Green Transition*, ProjectZero, <https://www.projectzero2029.dk/en/> (dostęp: 9.12.2022).

ści energetycznej, konwersji źródeł energii na źródła energii odnawialnej oraz stworzenie dynamicznego systemu energetycznego z elastycznymi cenami⁵⁰. Za największy kamień milowy można uznać zredukowanie emisji CO₂ o prawie 52% do końca 2020 r. Następnym zadaniem ma być osiągnięcie całkowitej neutralności węglowej do 2029 r.⁵¹

Działania, jakich miało się podjąć Haiyan w momencie zawarcia partnerstwa, również były szeroko zakrojone. Zadeklarowano m.in.: dalszy rozwój niskoemisyjnego parku przemysłowego; budowę ekologicznego miasta z pomocą Grupy Danfoss z Sonderborgu; rozwój niskoemisyjnego miasta Ganpuzhen i współpracę z Sonderborgiem m.in. w zakresie ochrony wiejskiego budownictwa mieszkaniowego, rozszerzenia obszarów krajobrazowych oraz rozwoju przemysłu i rolnictwa; rozwój recyklingu energii, w czym pomóc miało zawarcie porozumienia w sprawie ponownego wykorzystania ciepła odpadowego energii jądrowej z Danfoss⁵².

Plan współpracy Sonderborg–Haiyan na lata 2014–2015 zakładał z kolei kooperację z inżynierami duńskimi oraz producentami rozwiązań, m.in. aby zademonstrować sposoby na zmniejszenie zużycia energii w budynkach, przyciągnąć firmy duńskie i skandynawskie do Haiyan poprzez wykorzystywanie ich rozwiązań oraz stworzyć uzasadnienie projektu „duńskiej ulicy niskoemisyjnej” w Haiyan⁵³. Dalsze wspieranie Haiyan w stawianiu się chińskim liderem zielonej transformacji przez Sonderborg zostało uwzględnione również w rozkładzie ProjectZero do 2020 r.⁵⁴, a według raportu „Urban–EU–China” Haiyan obecnie skupia się na przyspieszeniu budowy Parku Przemysłowego Europy Północnej, który ma być drugim największym klastrem firm należących do duńskiej Grupy Danfoss w Chinach⁵⁵. Można więc uznać, że partnerstwo Sonderborg–Haiyan jest nadal aktywne.

Inaczej przebiega współpraca między duńskim Aarhus a chińskim Nankinem⁵⁶. Nie jest ona oparta na porozumieniu o partnerstwie tych

50 *Sonderborg: Including the Citizens in Reaching CO₂-neutrality by 2029*, Green Urban Denmark, Ministry of Housing, Urban and Rural Affairs, s. 34.

51 *Sonderborg Strives to Inspire the World...*

52 M. Du, C. Yao, *China's Haiyan and Denmark's Sonderborg become sister cities*, People's Daily Online, 30.11.2013, <http://en.people.cn/90883/8470934.html> (dostęp: 9.12.2022).

53 *Sonderborg: Including the Citizen...*, s. 37.

54 *ZEROcarbon Roadmap2020*, ProjectZero, sierpień 2015 r., s. 19.

55 N. Kontinakis, L. Yue, H. Baige *et al.*, *Deliverable 12: Cooperation Plans and Guidelines (version 3) Task 2.2: Matching Cities*, „Urban EU–China”, 16.12.2019, s. 38.

56 Historia relacji tych miast jest z pewnością interesująca – więź między nimi miała swój początek dzięki urodzonemu w Aarhus Bernhardowi Arp Sindbergowi, który

miast, mimo że współpracują one od 2012 r., w ramach czego Aarhus pomaga Nankinowi w ekologicznym i energooszczędnym zarządzaniu miastem⁵⁷. Aarhus to kolejne miasto duńskie, które bardzo poważnie podchodzi do problemu zmian klimatycznych (co potwierdza przez ustanowienie dla siebie ambitnego celu osiągnięcia całkowitej neutralności węglowej do 2030 r.), jest to więc ważny kooperant dla strony chińskiej⁵⁸.

Jeszcze tego samego roku delegacja chińska odwiedziła Aarhus, aby obejrzeć Zieloną Latarnię (Green Lighthouse) – pierwszy w Danii całkowicie neutralny węglowo budynek, co udało się osiągnąć dzięki technologii COWI⁵⁹ – a także dowiedzieć się więcej o zrównoważonym budownictwie i rozwoju miast. Wkrótce zaczęto planować budowę Zielonej Latarni w nankińskiej strefie wysokich technologii⁶⁰. Budynek zaprojektowany został w współpracy z COWI oraz z firmą urbanistyczną Archiland International, które zwróciły uwagę na wyjątkowy klimat w Nankinie, dzięki czemu udało się osiągnąć zupełnie nowatorskie dla Chin rozwiązanie energetyczne⁶¹. Obecnie nankińska Zielona Latarnia funkcjonuje jako centrum wystawowe.

Współpraca doprowadziła ostatecznie do sformalizowania w pewien sposób partnerstwa między Aarhus a Nankinem poprzez podpisanie w 2019 r. Memorandum of Understanding wraz z umową o współpracy w zakresie ufundowania pomnika Bernharda Arpa Sindberga. Obie strony zamierzają kontynuować kooperację w sferze badań naukowych, edukacji i opieki zdrowotnej, promocji inteligentnych miast, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz kultury⁶².

podczas masakry nankińskiej uratował życie tysiącom Chińczyków, oferując im schronienie w fabryce, w której pracował.

57 *New Partnership between the City of Aarhus and Nanjing, China*, State of Green, 16.10.2012, <https://stateofgreen.com/en/news/new-partnership-between-the-city-of-aarhus-and-nanjing-china/> (dostęp: 9.12.2022).

58 K. Nielsen, K. Heidinger, *Carbon Neutral Aarhus City Performance Tool*, Global Center of Competence Cities, maj 2016 r., <https://assets.new.siemens.com/siemens/assets/api/uuid:ae4fa5dc-cfeb-4dd8-bd2c-6737657ff1de/aarhuscyptreportmay2016.pdf> (dostęp: 9.12.2022).

59 COWI to międzynarodowa grupa konsultacyjna z siedzibą w Danii, zapewniająca usługi w dziedzinie inżynierii, nauk o środowisku oraz ekonomii.

60 *COWI to Export Green Solutions to China*, State of Green, 6.12.2012, <https://stateofgreen.com/en/news/cowi-to-export-green-solutions-to-china/> (dostęp: 9.12.2022).

61 *Nanjing Green Lighthouse – China's low carbon building*, State of Green, 29.10.2015, <https://stateofgreen.com/en/solutions/nanjing-green-lighthouse-china-s-low-carbon-building/> (dostęp: 9.12.2022).

62 *A Friendly Exchange and Cooperation*, Royalpress, 5.09.2019, <https://dkroyalpress.dk/a-friendly-exchange-and-cooperation/> (dostęp: 9.12.2022).

Projekty unijne

Za oddzielną kategorię współpracy między miastami chińskimi a europejskimi należy uznać programy finansowane przez UE. Jednym z nich jest projekt International Urban Cooperation (IUC) działający w latach 2016–2019 i łączący uczestniczące w nim miasta w 14 par, które następnie w różnym stopniu angażowały się we współpracę w celu wspierania zrównoważonego rozwoju oraz walki ze zmianami klimatycznymi⁶³. Założenia IUC wyszczególnione zostały jako trzy komponenty: 1) współpraca miast na rzecz zrównoważonego rozwoju; 2) ponadkrajowe działania w ramach globalnego porozumienia burmistrzów; 3) współpraca międzyregionalna przy innowacjach na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego⁶⁴.

Tabela 1. Współpraca z miastami chińskimi w ramach programu IUC

Cel zrównoważonego rozwoju	Współpraca miast na rzecz wypełnienia Celów zrównoważonego rozwoju	
	miasto/region Unii Europejskiej	miasto/region Chin
Cel 7: „Czysta i dostępna energia”	Burgas	Shantou
	Rzym	Yantai
	Reggio Emilia	Weinan
	Métropole Nicea Lazurowe Wybrzeże	Haikou
Cel 11: „Zrównoważone miasta i społeczności”	Burgas	Shantou
	Barcelona	Chengdu
	Malaga	Jingyue (Changchun)
	Verband Region Stuttgart	Wuhan
	Mannheim	Chongqing
	Métropole Nicea Lazurowe Wybrzeże	Haikou
	Grenada	Kanton
Cel 12: „Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja”	Barcelona	Chengdu
	Malaga	Jingyue (Changchun)
	Połączony Urząd Greater Manchester	Tianjin
	Verband Region Stuttgart	Wuhan
	Agioi Anargyroi-Kamatero	Zhengzhou
	Bolonia (Metropolia)	Kanton
	Praga	Longyan

63 H. He, O. Paramor, *Powerhouse Demonstration Projects Guidelines...*, s. 42.

64 *About the IUC*, International Urban Cooperation, <https://iuc.eu/about/> (dostęp: 9.12.2022).

Tab. 1 (cd.)

Cel zrównoważonego rozwoju	Współpraca miast na rzecz wypełnienia Celów zrównoważonego rozwoju	
	miasto/region Unii Europejskiej	miasto/region Chin
Cel 13: „Działania w dziedzinie klimatu”	Połączony Urząd Greater Manchester	Tianjin
Brak współpracy na rzecz celów – 6: „Czysta woda i warunki sanitarne”; 14: „Życie pod wodą”; 15: „Życie na lądzie”.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony <https://iuc.eu/city-pairings/> (dostęp: 10.12.2022).

Druga faza tego projektu realizowana była w latach 2016–2020 pod nazwą International Urban and Regional Cooperation (IURC). Skupiała się ona na rozwijaniu zdecentralizowanej formy współpracy międzynarodowej w dziedzinie zrównoważonego rozwoju miast oraz innowacji⁶⁵. Kolejnym krokiem było utworzenie w ramach IURC programu IURC China, w którym utworzenie par miast odbyło się między październikiem a listopadem 2021 r. Na komponenty tej współpracy składa się: wspieranie miast chińskich i UE w rozwijaniu i implementowaniu rozwiązań powszechnych miejskich wyzwań; wspieranie ograniczonej liczby chińskich i europejskich regionów/prowincji – rozumianych jako subpaństwowe jednostki – w rozwijaniu i implementowaniu działań na rzecz kooperacji regionalnej oraz lokalnej na bazie obustronnych korzyści⁶⁶.

Poprzez współpracę w ramach tego programu możliwe było nawiązanie oraz zacieśnienie więzi między wieloma miastami chińskimi i europejskimi. Za przykład może posłużyć przypadek Chengdu i Rzymu, które dzięki IUC zyskały okazję do wymiany wiedzy na temat rozwoju zielonych technologii. W maju 2020 r. podczas webinarium odbyło się spotkanie ekspertów z obu stron, na którym dyskutowano m.in. na temat zintegrowanego systemu energetycznego, technologii *power to gas* oraz elektryfikacji ciepłownictwa⁶⁷. Poskutkowało to zorganizowaniem kolejnego forum już tydzień później w celu zidentyfikowania konkretnych tematów badawczych, potencjalnych źródeł finansowania oraz testów w miastach.

65 *About IURC*, IURC, <https://www.iurc.eu/about/> (dostęp: 9.12.2022).

66 *IURC Brochure*, IURC, luty 2022 r., <https://www.iurc.eu/wp-content/uploads/2022/02/IURC-EN-Brochure.pdf> (dostęp: 9.12.2022).

67 P. Gandara, *Rome and Chengdu Cooperate on Renewable Energy Research*, IUC Asia, <https://www.iuc-asia.eu/2020/05/rome-and-chengdu-cooperate-on-renewable-energy-research/> (dostęp: 9.12.2022).

W efekcie udało się opracować Memorandum of Understanding dotyczące współpracy badawczej w zakresie metodologii planowania oszczędności energii w nowych budynkach⁶⁸.

Drugi unijny projekt, na który warto zwrócić uwagę, to działający w latach 2017–2019 URBAN–EU–CHINA Innovation Platform on Sustainable Urbanisation, ufundowany przez program European Horizon 2020. Główne obszary jego działań wyróżniono w trzech punktach: 1) opracowanie i promowanie wspólnych strategii politycznych UE–Chiny w zakresie zrównoważonej urbanizacji; 2) utworzenie szkółki wspólnych projektów (Nursery of Joint Projects); 3) promowanie pośrednictwa w partnerstwach miasto–przemysł–nauka z wykorzystaniem wirtualnych i bezpośrednich miejsc spotkań⁶⁹.

Z kolei długoterminowe ramy współpracy UE–Chiny w zakresie zrównoważonej urbanizacji zostały określone przez cztery główne obszary: 1) miasta ludzi i kultury – tworzenie zrównoważonych miast oraz społeczności opartych na potrzebach ludzi; 2) miasta ekologiczne – zapewniające czyste powietrze, wodę, rozwiązania energetyczne oraz metody transportu; 3) inteligentne i innowacyjne miasta – wykorzystanie innowacji cyfrowych w sektorze publicznym; 4) innowacje oparte na współpracy – bliska kooperacja UE–Chiny zarówno na poziomie miast, jak i na większą skalę⁷⁰.

Każdemu z powyższych tematów towarzyszy wiele pomniejszych projektów, które angażują miasta ze strony europejskiej lub chińskiej albo prowadzą do wspólnych działań. Wśród nich szczególnie wyróżnia się program TRANS–URBAN–EU–CHINA Research & Innovation on Urban Transition, którego cele to w przypadku Chin pomoc decydom, władzom miejskim i dostawcom usług w tworzeniu miast przyjaznych dla środowiska, a w przypadku Europy – zwiększenie wiedzy na temat rozwoju miast w Chinach⁷¹.

68 P. Gandara, *Rome and Chengdu Cooperate on Renewable Energy Research – Follow-up Meeting*, IUC Asia, <https://www.iuc-asia.eu/2020/05/rome-and-chengdu-energy-research-and-practical-cooperation-follow-up-meeting/> (dostęp: 9.12.2022).

69 A. Wyckmans, M. Horvat, *Deliverable 1.2 Strategic R&I Agenda (volume 2). Task 1.1 Strategic R&I Agenda and Action Plan. WP 1 Joint Policy Strategies*, URBAN–EU–CHINA Innovation Platform on Sustainable Urbanisation 2019, s. 24.

70 Ibidem, s. 14.

71 *Welcome to TRANS–URBAN–EU–CHINA – Transition towards urban sustainability through socially integrative cities in the EU and in China*, TRANS–URBAN–EU–CHINA, <http://transurbaneuchina.eu/> (dostęp: 10.12.2022).

Sieci miast

Jedną z największych inicjatyw sieci łączącej miasta na całym świecie w kwestii walki ze zmianami klimatycznymi jest powstały w 2005 r. i zrzeszający prawie 100 miast projekt C40. Jego głównym celem jest zmniejszenie emisji CO₂ przez miasta członkowskie o połowę w ciągu dekady⁷². Biorą w nim udział miasta ze wszystkich kontynentów, w tym 14 miast z państw należących do UE oraz 13 miast chińskich⁷³. W 2017 r. ustanowiono siedzibę C40 w Pekinie – była to jedna z pierwszych organizacji pozarządowych, jaka pojawiła się w Chinach. Od tego czasu biuro to aktywnie wspiera współpracę między Pekinem a innymi miastami C40 w zakresie zmian klimatycznych oraz zielonego rozwoju⁷⁴. Według raportu z 2021 r., skutek podejmowanych przez tę sieć działań udało się poprawić jakość powietrza w Chinach o 9% w stosunku do 2020 r. Z kolei w Europie zmniejszona została emisja gazów cieplarnianych – średnio o 4% w stosunku do 2015 r.⁷⁵

Jedną z dużych inicjatyw, w jakiej wsparcie uzyskał Pekin, było przyjęcie w 2016 r. budowy nowego parku kompleksowych usług wysokiego przemysłu Shougang do programu Climate Positive Development. Projekt ten miał dążyć do zminimalizowania emisji gazów cieplarnianych na etapie rozwoju oraz utworzenia niskoemisyjnej, zrównoważonej społeczności poprzez wykorzystanie m.in. ekologicznego budownictwa, energii odnawialnej czy ekologicznego transportu⁷⁶. Współpraca między C40 a Chinami jest nadal kontynuowana, również w obliczu nowych wyzwań – miasta chińskie uczestniczyły np. w dialogu na temat kryzysu klimatycznego oraz zielonej regeneracji po pandemii Covid-19⁷⁷.

72 *About C40*, C40, <https://www.c40.org/about-c40/> (dostęp: 11.06.2022).

73 *Our cities*, C40, <https://www.c40.org/cities/> (dostęp: 11.06.2022).

74 *International Organizations in Beijing: Part V Join in Beijing's Green Development – C40 Cities Climate Leadership Group*, Foreign Affairs Office of Beijing Municipal Government, 22.07.2022, http://wb.beijing.gov.cn/en/express/202211/t20221102_2850298.html (dostęp: 10.12.2022).

75 *C40 Annual Report 2021*, C40 2022, s. 8.

76 *New Beijing project first in China to be accepted into C40's Climate Positive Development Programme*, C40, 8.06.2016, <https://www.c40.org/news/new-beijing-project-first-in-china-to-be-accepted-into-c40-s-climate-positive-development-programme/> (dostęp: 10.12.2022).

77 *Mayors from China and EU discuss new approach to EU–China cooperation on climate change*, C40, 24.05.2021, <https://www.c40.org/news/eu-china-dialogue/> (dostęp: 10.12.2022).

Inna sieć miast, której głównym celem jest wpływ na zmiany klimatyczne oraz wspieranie zrównoważonego rozwoju, to założona w 1990 r. ICLEI Europe – Local Governments for Sustainability⁷⁸. Podstawą działalności ICLEI jest pięć ścieżek: niskoemisyjna oparta na naturze, okrężna, odporna oraz równa i skoncentrowana na ludziach⁷⁹. Choć jej członkami są głównie miasta europejskie, to sieć ICLEI jest aktywna w ponad 125 państwach na całym świecie⁸⁰, a także posiada oddzielną gałąź ICLEI East Asia, której biuro zostało oficjalnie otwarte w 2018 r. w Pekinie⁸¹.

ICLEI oraz miasta chińskie brały udział w wielu wspólnych inicjatywach – np. już w 2012 r. podpisano oświadczenie, w ramach którego ICLEI oraz Chińskie Stowarzyszenie Niskoemisyjnych Eko-Miast miały utworzyć platformę umożliwiającą wymianę strategii politycznych, rozwiązań, osiągnięć oraz doświadczeń w obszarze zrównoważonego rozwoju miast⁸². Obie strony nadal współpracują ze sobą: w 2020 r. ICLEI koordynowało uczestnictwo miast chińskich takich jak Chengdu, Kunming czy Ningbo w programie UrbanByNature, mającym na celu umożliwienie lokalnym samorządom tworzenie zrównoważonych miast poprzez rozwiązania oparte na przyrodzie⁸³. Oficjalnie działalność UrbanByNature w Chinach rozpoczęto w listopadzie 2020 r. w Chengdu i opiera się ona na budowaniu zaangażowania zainteresowanych stron, wdrażaniu rozwiązań technicznych oraz monitorowaniu metod opartych na naturze⁸⁴.

Z kolei w 2022 r. chiński Kunming wraz z 10 innymi państwami brał udział w koordynowanej przez ICLEI inicjatywie dotyczącej wymiany doświadczenia w kwestiach związanych z analizą, testowaniem, wdrażaniem i monitorowaniem rozwiązań opartych na przyrodzie w celu ograniczenia zanieczyszczenia wody, aby zapewnić jej obieg w miastach⁸⁵. Jednakże

78 *Who we are*, ICLEI Europe, <https://iclei-europe.org/who-we-are/> (dostęp: 10.12.2022).

79 *Our approach*, ICLEI, https://iclei.org/our_approach/ (dostęp: 10.12.2022).

80 *About us*, ICLEI, https://iclei.org/about_iclei_2/ (dostęp: 10.12.2022).

81 *ICLEI East Asia Secretariat*, ICLEI East Asia, <https://eastasia.iclei.org/> (dostęp: 10.12.2022).

82 *ICLEI and China collaborate to meet sustainability goals*, ICLEI Europe, 21.11.2012, <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=fc081876> (dostęp: 12.06.2022).

83 *New EU–China cooperation seeks to build liveable cities with nature*, ICLEI Europe, 17.11.2020, <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=BJzVs5qV> (dostęp: 12.06.2022).

84 *UrbanByNature China*, UrbanByNature, <https://urbanbynature.eu/hub/china> (dostęp: 10.12.2022).

85 *Apply to exchange valuable knowledge for a Sustainable Urban Water Cycle*, ICLEI Europe, 16.03.2022, <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=15V0e4fC> (dostęp: 12.06.2022).

mimo tego, że Chiny są członkiem wschodnioazjatyckiej gałęzi ICLEI, ich zaangażowanie w działania tej sieci jest bardzo małe w porównaniu do państw o podobnym stopniu rozwoju⁸⁶.

Podsumowanie

Współpraca międzynarodowa miast ma dość istotne znaczenie dla kwestii ochrony środowiska. To miasta bowiem produkują najwięcej zanieczyszczeń powietrza i środowiska, stąd też paradyplomacja może pozytywnie przyczynić się do ograniczania emisji gazów cieplarnianych, zwalczania zmian klimatu czy wprowadzenia bardziej ekologicznych i zrównoważonych rozwiązań.

Istnieje wiele projektów, które mają umożliwić chińsko-europejską współpracę między miastami – oprócz kontaktów dwustronnych podejmowane są działania w ramach programów finansowanych przez UE – oraz w ramach sieci miast. W ten sposób może zachodzić wymiana dwustronna, w zakresie której miasta europejskie oraz miasta chińskie są w stanie dzielić się swoimi doświadczeniami oraz technologią. Tworzone są partnerstwa na rzecz niskoemisyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, miasta zaś same narzucają sobie cele redukcji emisji gazów cieplarnianych. Miasta europejskie udzielają wsparcia w zakresie m.in. ekologicznego i energooszczędnego zarządzania, zrównoważonego budownictwa i rozwoju przestrzeni miejskich, mobilności czy wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Niejednokrotnie udział w projektach dotyczących działań na rzecz walki ze zmianami klimatycznymi prowadzi do rozszerzania współpracy na inne obszary, takie jak turystyka, badania, edukacja i kultura. Dodatkowo dzięki niej możliwe jest sformalizowanie współpracy miast, np. poprzez podpisanie Memorandum of Understanding.

Niemniej chińsko-unijna współpraca miast nie jest wolna od wad i problemów. Niektóre ambitne cele dotyczące redukcji emisji okazują się niemożliwe do zrealizowania. Chociaż autonomiczna współpraca rządów lokalnych z miastami europejskimi może przynieść pewne skutki, to w rzeczywistości kooperacja na tym szczeblu częściej dotyczy kwestii gospodarczych niż ochrony środowiska. Dodatkowo władze miejskie w Chinach są przede wszystkim wykonawcami rządowych polityk i inicjatyw niż

86 M. Liu, K. Lo, *Pathways to international cooperation on climate governance in China: A comparative analysis*, „Journal of Chinese Governance” 2021, t. 6, nr 1, s. 5.

posiadającymi dużą autonomię podmiotami. Co więcej, kontakty są także utrudnione przez barierę językową i kulturową.

Mimo że sytuacja środowiska w Chinach ulega poprawie, a wpływ na to ma także współpraca z samorządami europejskimi, to miasta chińskie nadal znajdują się w czołówce najbardziej zanieczyszczonych aglomeracji. Największym problemem jest stan powietrza oraz niewłaściwa utylizacja śmieci, a głównym czynnikiem wpływającym negatywnie na środowisko jest olbrzymia liczba ludzi zamieszkująca miasta chińskie. Społeczeństwo często nie ma odpowiedniej wiedzy, by chronić swoje otoczenie przed zanieczyszczeniem, a instrukcje rządu bywają niejasne. Problem zanieczyszczeń środowiska oraz zmian klimatycznych jest kwestią ważną globalnie i chociaż Chiny są jednym z największych emitentów gazów cieplarnianych, to zarówno w tym państwie, jak i na całym świecie często schodzi ona na drugi plan w obliczu rozwoju gospodarczego – podobnie wygląda to na szczeblu lokalnym. Jednak bez wątpienia dyplomacja miast między UE a Chinami jest drogą, która otwiera wiele możliwości dla nowych inwestycji na tym obszarze.

Bibliografia

- A Friendly Exchange and Cooperation*, Royalpress, 5.09.2019, <https://dkroyalpress.dk/a-friendly-exchange-and-cooperation/> (dostęp: 9.12.2022).
- About C40*, C40, <https://www.c40.org/about-c40/> (dostęp: 11.06.2022).
- About IURC*, IURC, <https://www.iurc.eu/about/> (dostęp: 9.12.2022).
- About the IUC*, International Urban Cooperation, <https://iuc.eu/about/> (dostęp: 9.12.2022).
- About us*, ICLEI, https://iclei.org/about_iclei_2/ (dostęp: 10.12.2022).
- Acuto M., Morisette M., Tsouros A., *City diplomacy: Towards more strategic networking? Learning with WHO healthy cities*, „Global Policy” 2017, t. 8, nr 1, s. 14–22.
- Apply to exchange valuable knowledge for a Sustainable Urban Water Cycle*, ICLEI Europe, 16.03.2022, <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=15V0e4fC> (dostęp: 12.06.2022).
- Bonn (Germany) and Chengdu (Sichuan)*, CITEGO, 2011, http://www.citego.org/bdf_fiche-document-1305_en.html (dostęp: 8.12.2022).
- C40 Annual Report 2021*, C40 2022.
- Chen Y., Tuerk A., Kaltenecker I., Fruhmann C., *Low-carbon urban development in China: Current initiatives, future plans and first lessons*, „POCACITO Policy Brief” 2016, nr 1.
- Chengdu*, City of Bonn, <https://international.bonn.de/international-profile/international-cooperations/chengdu.php> (dostęp: 1.06.2022).
- COWI to Export Green Solutions to China*, State of Green, 6.12.2012, <https://stateofgreen.com/en/news/cowi-to-export-green-solutions-to-china/> (dostęp: 9.12.2022).
- Curyło B., *Paradyplomacja: rozważania na temat wybranych determinant aktywności międzynarodowej regionów*, [w:] E. Ganowisz (red.), *Artificem commendat opus:*

- region – pamięć – polityka: studia i materiały ofiarowane profesor Danucie Kisielewicz*, Uniwersytet Opolski, Opole 2018.
- Czechowska L., *Realia prowadzenia polityki zagranicznej państw w pierwszej dekadzie XXI wieku*, „Historia i Polityka” 2012, t. 14, nr 1, s. 61–81.
- de Losada A., *City diplomacy and the war in Ukraine: Towards a municipalism of blocs?*, „CIDOP opinion” 2022, nr 722.
- Du M., Yao C., *China’s Haiyan and Denmark’s Sonderborg become sister cities*, „People’s Daily Online”, 30.11.2013, <http://en.people.cn/90883/8470934.html> (dostęp: 9.12.2022).
- Forster R., *Bonn and Chengdu to boost low-carbon credentials through new partnership*, Cities Today, 11.02.2013, <https://cities-today.com/bonn-and-chengdu-to-boost-low-carbon-credentials-through-new-partnership/> (dostęp: 8.12.2022).
- Gandara P., *Rome and Chengdu Cooperate on Renewable Energy Research*, IUC Asia, <https://www.iuc-asia.eu/2020/05/rome-and-chengdu-cooperate-on-renewable-energy-research/> (dostęp: 9.12.2022).
- Gandara P., *Rome and Chengdu Cooperate on Renewable Energy Research – Follow-up Meeting*, IUC Asia, <https://www.iuc-asia.eu/2020/05/rome-and-chengdu-energy-research-and-practical-cooperation-follow-up-meeting/> (dostęp: 9.12.2022).
- Grandi L., *City Diplomacy*, Palgrave Macmillan, Cham 2020.
- He H., Paramor O., *Powerhouse Demonstration Projects Guidelines, Urban–EU–China Innovation Platform on Sustainable Urbanisation*, Norwegian University of Science and Technology, URBAN–EU–CHINA Innovation Platform on Sustainable Urbanisation 2019.
- ICLEI and China collaborate to meet sustainability goals, ICLEI Europe, 21.11.2012, <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=fc081876> (dostęp: 12.06.2022).
- ICLEI East Asia Secretariat, ICLEI East Asia, <https://eastasia.iclei.org/> (dostęp: 10.12.2022).
- International Organizations in Beijing: Part V Join in Beijing’s Green Development – C40 Cities Climate Leadership Group, Foreign Affairs Office of Beijing Municipal Government, 22.07.2022, http://wb.beijing.gov.cn/en/express/202211/t20221102_2850298.html (dostęp: 10.12.2022).
- IURC Brochure, IURC, luty 2022 r., <https://www.iurc.eu/wp-content/uploads/2022/02/IURC-EN-Brochure.pdf> (dostęp: 9.12.2022).
- Kasakove S., *Cities move to sever ‘sister city’ ties with Russian governments*, „The New York Times”, 18.03.2022, <https://www.nytimes.com/2022/03/18/us/russian-government-sister-cities-ukraine.html> (dostęp: 27.02.2023).
- Komisja Europejska, *The EU–China Urbanisation Partnership*, październik 2014 r., https://energy.ec.europa.eu/system/files/2014-10/12_cities_0.pdf (dostęp: 9.12.2022).
- Kontinakis N., Yue L., Baige H. et al., *Deliverable 12: Cooperation Plans and Guidelines (version 3) Task 2.2: Matching Cities*, „Urban EU–China”, 16.12.2019.
- Ksenicz I., *Ku modelowi polskiej paradyplomacji*, „Sprawy Międzynarodowe” 2021, t. 73, nr 3, s. 229–250.
- Liu M., Lo K., *Pathways to international cooperation on climate governance in China: A comparative analysis*, „Journal of Chinese Governance” 2021, t. 6, nr 1, s. 417–434.
- Liu T., Song Y., *Chinese paradiplomacy: A theoretical review*, „SAGE Open” 2020, t. 10, nr 1.
- Ljungkvist K., *The Global City 2.0: From Strategic Site to Global Actor*, Routledge, New York 2016.
- Matuszak S., *Chengdu strikes healthy balance between green initiatives and an economic boom*, South China Morning Post, 18.10.2017, <https://www.scmp.com/>

- special-reports/business/topics/go-china/article/2111591/chengdu-strikes-healthy-balance-between (dostęp: 8.12.2022).
- Mayors from China and EU discuss new approach to EU–China cooperation on climate change*, C40, 24.05.2021, <https://www.c40.org/news/eu-china-dialogue/> (dostęp: 10.12.2022).
- Mi Z., Guan D., Liu Z. *et al.*, *Cities: The core of climate change mitigation*, „Journal of Cleaner Production” 2019, t. 207, s. 582–589.
- Nanjing Green Lighthouse – China’s low carbon building*, State of Green, 29.10.2015, <https://stateofgreen.com/en/solutions/nanjing-green-lighthouse-china-s-low-carbon-building/> (dostęp: 9.12.2022).
- New Beijing project first in China to be accepted into C40’s Climate Positive Development Programme*, C40, 8.06.2016, <https://www.c40.org/news/new-beijing-project-first-in-china-to-be-accepted-into-c40-s-climate-positive-development-programme/> (dostęp: 10.12.2022).
- New EU–China cooperation seeks to build liveable cities with nature*, ICLEI Europe, 17.11.2020, <https://iclei-europe.org/news/?c=search&uid=BJzVs5qV> (dostęp: 12.06.2022).
- New Partnership between the City of Aarhus and Nanjing, China*, State of Green, 16.10.2012, <https://stateofgreen.com/en/news/new-partnership-between-the-city-of-aarhus-and-nanjing-china/> (dostęp: 9.12.2022).
- Ng S., *Bonn–Chengdu: Three lessons from green city partnerships*, China Dialogue, 24.03.2016, <https://chinadialogue.net/en/cities/8756-bonn-chengdu-three-lessons-from-green-city-partnerships/> (dostęp: 1.06.2022).
- Ng S., *Sino–European Partnership on Low Carbon and Sustainable Urban Development*, E3G, 20.11.2013, <https://www.e3g.org/publications/sino-european-partnership-on-low-carbon-and-sustainable-urban-development/> (dostęp: 8.12.2022).
- Niederhafner S., *Comparing functions of transnational city networks in Europe and Asia*, „Asia Europe Journal” 2013, t. 11, nr 4, s. 377–396.
- Nielsen K., Heidinger K., *Carbon Neutral Aarhus City Performance Tool*, Global Center of Competence Cities, maj 2016 r., <https://assets.new.siemens.com/siemens/assets/api/uuid:ae4fa5dc-cfeb-4dd8-bd2c-6737657ff1de/aarhuscityreportmay2016.pdf> (dostęp: 9.12.2022).
- Opinion of the Committee of the Regions on city diplomacy*, „Official Journal of the European Union”, C 120/1, 28.05.2009.
- Ottersbach N., *CO₂ emissions are on the rise once more*, General-Anzeiger, 8.01.2023, https://ga.de/ga-english/bonn-co2-emissions-are-on-the-rise-once-more_aid-82587079 (dostęp: 27.02.2023).
- Our approach*, ICLEI, https://iclei.org/our_approach/ (dostęp: 10.12.2022).
- Our cities*, C40, <https://www.c40.org/cities/> (dostęp: 11.06.2022).
- Paquin S., *Paradiplomacy*, [w:] T. Balzacq, F. Charillon, F. Ramel, *Global Diplomacy, An Introduction to Theory and Practice*, Palgrave Macmillan, Cham 2020.
- Primova R., *The importance of cities and regions in delivering the Paris objectives and scaling up climate ambition*, „Heinrich Böll Stiftung Policy Brief”, 2.09.2016.
- Ritchie H., Roser M., *China: CO₂ Country Profile*, Our World in Data, <https://ourworldindata.org/co2/country/china#citation> (dostęp: 27.02.2023).
- Rydzewska A., *Aktorzy subpaństwowi jako podmioty dyplomacji*, „Progress. Journal of Young Researchers” 2021, nr 9–10, s. 260–272.

- Skorupska A., Szczudlik J., *EU–China paradiplomacy – The perspective of cities, regions and provinces*, [w:] T. Kamiński (red.), *The Role of Regions in EU–China Relations*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź–Warszawa 2021.
- Sonderborg: *Including the Citizens in Reaching CO₂-neutrality by 2029*, Green Urban Denmark, Ministry of Housing, Urban and Rural Affairs.
- Sonderborg Strives to Inspire the World to Take Action on the Green Transition*, Project Zero, <https://www.projectzero2029.dk/en/> (dostęp: 9.12.2022).
- Surmacz B., *City diplomacy*, „Barometr Regionalny” 2018, t. 16, nr 1, s. 7–18.
- Tavares R., *Paradiplomacy: Cities and States as Global Players*, Oxford University Press, New York 2016.
- UrbanByNature China*, UrbanByNature, <https://urbanbynature.eu/hub/china> (dostęp: 10.12.2022).
- Vavrova M., *Low-Carbon City Development in Europe and China: Differences and Common Initiatives*, Aalborg University & University of International Relations, 15.05.2019.
- Welcome to TRANS–URBAN–EU–CHINA – Transition towards urban sustainability through socially integrative cities in the EU and in China*, TRANS–URBAN–EU–CHINA, <http://transurbaneuchina.eu/> (dostęp: 10.12.2022).
- Westman L., Broto V., *Climate governance through partnerships: A study of 150 urban initiatives in China*, „Global Environmental Change” 2018, t. 50, s. 212–221.
- Who we are*, ICLEI Europe, <https://iclei-europe.org/who-we-are/> (dostęp: 10.12.2022).
- Wyckmans A., Horvat M., *Deliverable 1.2 Strategic Re@I Agenda (volume 2). Task 1.1 Strategic Re@I Agenda and Action Plan. WP 1 Joint Policy Strategies*, URBAN–EU–CHINA Innovation Platform on Sustainable Urbanisation 2019.
- ZEROcarbon Roadmap2020*, Project Zero, sierpień 2015 r.